

Тема:

**«Цадааса Хамзатил поэзиялгълъ
авар халкълъул кицаби ва абиял»**

**Баццццдабаб гларцуде данде ццаларел
Ццалулел кълъязул кълъиматал гъларе.
Цо-цо меседалгълъул секунд багълаяб,
Биччаге гцдада глатгояб заман.
(Цадааса Хамзат)**

**Хцадур гълбуна:
7 абилеб классалгълъул ццалдохълан
Абдулатипов Мухаммадццц**

«Чияр зурмихъе кърдуге», «Кял бахъин – махъа чегер», «Чи вихъун - рухъен»,
«Гурмахъ балагъун, чохъ балагъун», «Веццарабго кялалъ какизеги кколеб» -
гядал кяцаби ва абиял.

*Гъацулъе цям балел мацихъабаца
Раццядал гядамал глужие гъола.
Жанисан махцарал хялхъубалщиназ
Хъахяб гярцудаги бугътанал лъола.
(Мацихъабазул балагъ)*

Цядаса Хямзатил творчествоялда халкъиял кяцаби ва абиял
хялттизари ккола хасаб гелмияб хялттул мустахикъаб тема.

Векъарухъанасе унго-унголъунги кьури гьечлеб законлъун, тартиблъун ругел тїадехун рехсарал каламал, Цїадаса Хїамзатицаги хїалтїизарун руго сатирияб образ гїуцїизе, малъа-хъвай гьабизе.

Ватїан бокьи, Ватїан хиралтїи, гьеб цїунизе ккей, тушманасе къркьунгутїи, Ватїаналтїе гїоло рухї кьезе хїадур рукїин – гьел пикраби щивав магаруласул гьитїинаб кьоялдаса нахъе бидулъ рессарал руго. Гьезул ритїухълтїи такрар гьабулел мухъал дагьал гьечїо Цї. Хїамзатил асаразултїи:

*Рагъалъ вас гьавуларо,
Гьавуравги вахъула,
Кициялъул гьайбатлїи,
Гьелъул бугеб ритїухълтїи.*

(Рагъ ва рекъел)

Тїекълтїиялда тїад рекъей, хїакимлъун ккедал, мекъал-тїекъал ишал гьари, гїадамасул напс хїакъир гьаби Цїадаса Хїамзатица жиндирго асаразул рикїкїунеб буго бищунго нахъегїанаб пишалъун, инжитаб ишлъун. Гьелъ руго поэтас беггерго хїалтїизарун : «Кърасе заз – залимасе нах», «Мискинасе заз – залимасе нах», «Хїалимасе хъиру гїадав, хъачїасе квасквас гїадав», «лъикїав чиясе – цо рагїи, лъикїаб чодуе – цо цїал», - гїадал кицаби ва абиял.

*Духълїидал халкьалъул ихтияр бугеб,
Эхеде рорхун щай кїалъазе толел?
Тамахаб чиясул заман гуру аб,-
Заз гїадин вукїа мун мискинзабазе.
(Нажимчагїазде)*

Хїамзатица кьватїир чївазарулел руго инсанасул нахъегїанал хасиятал: кърумлїи, бахиллїи, берхъантїи.

*Рагїичїищ, вац Пумар, гїадамасул бер,
Бугїун рукъ цїуниги, гїорцїуларилан?
Гїадада тїамураб кици гуру дуй
Тїад рас бижарабгїан гїункїкї бугьунилан.*

Поэтас цїал кьабулел буго хиянатчїилтїиялда, гьересиялда, хїелхїелчїилтїиялда, вахїицїилтїиялда, мацїихъанлїиялда. Гьеб мурадалда хїалтїизарула «Гьури сверухъе сверуге, гьоко кърїрухъе кърїруге»,

Губернаторасде Шурагаьай индал,
Щантїурїда бадив чуган вуссинчїю.
Щуго-анлгю нухалъ Хунзахъе щеведал,
Чарухъал хвей гурѳб, хайир бахинчїю.

(Ахїуд рахъин)

Дур гъагал харбаца Хочо вахинчїищ,
Щантїурїхъ гїадинан валагъулев дїхъ.
Щинкїил чївараб гїарзалъ Имам Гъазали
Гъванїлгю вукїана кїалгъа-ралгъалеѳ.

(Чоде бетїергъанас хъвараб)

Яргъица - чийин абун,
Чоца - багъадурилан,
Жагъилияб кициялъ
Гуккизе чїюге, гъалмагъ.

(Хонжрол хїакгъалгъулъ)

Чу, хїама, гъой, оц, чахгъу, ци, бацї, кето, цер – гъел рухїчаголгъабазул
хїакгъалгъулъ ругел абиял ва кицабїги дандчївала поэтасул

«Цїлгун гени кунге», - ян магїарулазул аби Хїамзатица хїалтїзабулаан
«Дудаса кгъуват цїкїкїарасулгун, кгъец гъабуге», - абураб магїнаялдаги,
жив вахунареб бакїалде анищ гъабулев кантїзавїзегї.

Вай мун чїаго хутїаяяї,
Хвезегїан гїумру кгъейї!
Пантаб хабар бицунге,
Цїлгун гениги кунге!

(Васги ясги)

«Захїмат, хїалтїи ккола киналгъулго аслу»

«Захїматалъ цаггур цїола, царгъица рукгъзал рала»

«Риїдал кгъижани, кгъиндал гїака хола»

«Риїдал чїар гъабичїони, хасало нах букїунаро»

«Риїдал гвангвара гъаличїони, хасало gereги гъабулареб»

«Радал вахгъарасу, кгъегер цїуяб»

«Росдал газа кгъурда рекїуна»

Хажимурад Хашаевас хъвалеп буго: «Хамзатица гемемер абулаан: калам кьокъаб букіне ккола, рагаби, куналда маржанал гадин, херхине ккола», - ян. Ццадаса Хамзатица авар халкъалъе кьуна гемемерал кицаби, абиял.

Профессор Ш.И. Микаиловас хъвалеп буго: «Унго, гес халкъиял кицабазул ва абиязул кьимат габулеп букіараб куц! Унго, гес данде кколедухъ гьел хлалтизарулел рукіараб куц! Жинцагоги халкъиял абиязул ва кицабазул кьагидаялда циял гуцлелел рукіараб куц!» - ан.

*Берзул члор щолареб щобдаги ругин,
Щай гьазул зулму-хлал хлехьон рукіинел?
Бац! хлнкъизе хлмил глин кlobклулин,
Гилла щиб гьездаса нуж кьезе ккани?
(Цюроберал)*

*Гемемер лъадахъани, глереті бекулин,
Пела гьанжелъагаган гьабураб зарал.
Бакілъани, хламица гьирги рехулин,
Дагъаб члоло къан лъикі, члалгліне гурин.
(Дибирги гланхвараги)*

Ццадаса Хамзатица жиндирго асаразул хлалтизарурал кицабазул ва абиязул хлисаб гьабуні, гьел рахуна 500-ялде.
«Магларуласул къавулъ чу кидато букіана кlудияб кумекчилъун».

Поэтас хлалтизарурал кицаби ва абиял, магнаялде балагъун, рикъизе бегъула гьал хадур рехсарал группабазде:

- ✓ Хлйваназул ва хланчlазул хлакъалъулъ
- ✓ Хъизан-рукъалъул хлакъалъулъ
- ✓ Пагарлти-божилъиялъул хлакъалъулъ
- ✓ Ватlан бокъиялъул хлакъалъулъ
- ✓ Пекълти, мекълти, вахlцилти, бахиллти, квербиччай, бечелти, мискинлтииялъул хлакъалъулъ.
- ✓ Сахлти, херлтииялъул хлакъалъулъ
- ✓ Пакълу-пикруялъул хлакъалъулъ
- ✓ Рукіа-рахъиналъул хлакъалъулъ
- ✓ Малъу-хъваялъул.